

TANDHEELKUNDIGE STATISTICA.

Bij het doorbladeren van het Tandheelkundig Jaarboekje bevroop mij de lust om de daarin vervatte gegevens te benutten als materiaal voor enkele statistische becijferingen, aangaande de beroepmatige verbreiding der tandheelkunst in ons land. In het bijzonder leek het mij interessant de verhouding vast te stellen tusschen de bevolkingsdichtheid en het aantal practiseerende tandheelkundigen, in verschillende groepeerings.

Ook enkele andere getalsverhoudingen, het vereenigingsleven betreffende, waren het gevolg van een naarstig toepassen van de hoofdbewerkingen der rekenkunst.

Daar zelfs geringe mutaties in een klein corps als dat der tandartsen uitteraard van invloed zijn op de uitkomst der berekeningen, heb ik de nieuwste wijzigingen, voor zoover zij mij bekend werden, in de verschillende lijsten aangebracht om zooveel mogelijk »bij« te zijn. Dit ter verklaring van mogelijke verschillen die een critisch aangelegd lezer, bij eventueel narekenen zou kunnen vinden. Ook de niet-sporadische fouten, vooral in de lijst op blz. 122 en volg. van het jaarboekje, heb ik zooveel mogelijk getracht te elimineeren.

Tellen we de in de verschillende plaatsen gevestigde tandartsen te zamen, dan blijkt, dat het totaal der in ons land gevestigde tandheelkundigen 416 bedraagt. Provincie-gewijs gerangschikt vindt men ze in tabel I¹⁾. Daaruit ziet men dat, wat het absolute aantal betreft, Amsterdam met 95 tandartsen bovenaan staat; daarop volgen Den Haag met 65, Rotterdam met 32, Utrecht met 21, Arnhem met 16, Haarlem met 15, Groningen met 12, Leiden met 8,

¹⁾ op blz. 242.

Leeuwarden met 8, Nijmegen met 7, Dordrecht met 6, Hilversum met 6, en Zutphen met 5. Een dergelijke rangschikking geeft slechts een oppervlakkig inzicht in de tandheelkundige bezetting der grootere plaatsen. We zullen dus het zielental der steden er tevens bij in aanmerking moeten nemen. In tabel II en III vindt men de steden gerangschikt naar de verhouding van het aantal tandartsen tot dat der inwoners. Een splitsing is gemaakt in steden boven de 50000 inwoners en die met een zielental van 20- tot 50000. Plaatsen met minder dan 20000 inwoners zijn in dit verband buiten beschouwing gelaten, omdat voor dezulke de omvang der plaats slechts ten deele maatgevend is en de omgeving vaak in belangrijke mate op de vestiging influenceert. Als sprekende voorbeelden in dat opzicht kunnen dienen: Schagen, Oostburg, Groenlo, Hellevoetsluis, Steenwijk, waarvan het zielental per tandarts belangrijk blijft beneden dat der groote steden.

Bij de berekening zijn de tandartsen, die slechts periodiek ter plaatse praktijk uitoefenen buiten beschouwing gelaten, zoome de plaatsen waar enkel een zitdag gehouden wordt. Welke ook de belangen mogen zijn van een tandarts bij zoo'n zitdag, als factor in de tandheelkundige voorziening van de desbetreffende gemeente is hij van geen beteekenis.

Gaat men tabel II na, dan blijkt de frequentie plaatselijk sterk te variëren. Een vergelijking van Amsterdam, met een gemiddelde van 6781 inwoners per tandarts en Rotterdam met meer dan het dubbele aantal (15699); en van Dordrecht (1 tandarts op 8612 inw.) met Tilburg (1 op 29070), leidt tot een verrassende uitkomst. Dat verder de steden, die bij voorkeur door de welgestelden als woonplaats worden gezocht, bovenaan op de lijst staan (Arnhem, Haarlem, Den Haag), ligt in den betrekkelijk luxueuzen aard van ons vak. Desniettemin blijft een verhouding voor Rotterdam en Tilburg, die zoo belangrijk beneden het gemiddelde blijven een verschijnsel, dat voldoende de behoefte aan vermeerdering van het aantal tandartsen demonstreert.

Ook de tabel III voor de kleinere plaatsen doet sterke verschillen zien, die alleen te verklaren zijn uit een bestaand tekort in de tandheelkundige voorziening van ons land. Dat de industrieele centra met hun groot aantal arbeiders niet de kleinste verhouding zouden aanwijzen, was te verwachten, doch dat plaatsen als bijv. Alkmaar, Schiedam, Hengelo, Vlaardingen zoover van het gemiddelde (1 tandarts op 13344 inw.) zouden afwijken wekt verwondering, vooral wanneer men deze vergelijkt met aanmerkelijk kleinere steden met grooter tandartsenaantal.

Gaan we nu de verhoudingsgetallen berekenen voor de verschillende provincies, dan komen we tot de cijfers vermeld in tabel IV. Gelijk te voorzien was vertoonen de provincies met het grootste aantal tandartsen ook de gunstigste verhouding, al is het in eenigszins gewijzigde volgorde, n.l.: Noord-Holland, Utrecht, Zuid-Holland en Gelderland, waarvan laatstgenoemde zelfs nog beneden het gemiddelde voor het geheele land blijft. Voor de overige provincies zijn de gemiddelden gaandeweg ongunstiger. Vooral Noord-Brabant en Limburg met een zielental van ± 50000 , waaruit elke tandarts zijn patienten recruteert, zijn sprekende voorbeelden van onvoldoende tandheelkundige bezetting.

Men kan bij de berekening nog verder gaan en probeeren het tekort aan tandheelkundige hulp onder cijfers te brengen. Als een reële maatstaf kunnen wij beschouwen het gemiddelde voor het geheele land. Daar gewoonlijk verondersteld wordt dat 10000 inwoners een werkkring voor een tandarts opleveren, blijven wij dus ruimschoots aan den veiligen kant. Gaan we nu het aantal tandartsen bepalen, dat noodig zou zijn bij een basis van 15825 inwoners per tandarts, dan zou Gelderland er 45 moeten tellen, met een tekort van 4; Overijssel 27, zoodat het dan nog 10 tekort komt. Friesland zou dan 24 tandheelkundigen noodig hebben, wat een achterstand laat zien van 13. Groningen zou plaats bieden aan 22, waaruit een tekort volgt van 7,

Drente zou er 12 behoeven, waarvan slechts 5 aanwezig. Noord-Brabant blijkt een arbeidsveld op te leveren aan 44 tandartsen, wat na aftrek der 14 gevestigde practici een tekort laat zien van 30. Zeeland zou behoefte hebben aan 15, terwijl er thans 8 gevestigd zijn. En Limburg's bevolking zou er 26 kunnen gebruiken, in welks behoefte aan tandheelkundige hulp thans 8 collega's nog voor geen derde deel kunnen voorzien.

Dat de gemeenten, waar regelmatig of periodiek tandheelkundige hulp te krijgen is, slechts een klein deel vormen van het totale aantal in ons land, is op zich zelf geen bijzonder verschijnsel. Het gemiddelde zielental van een Nederlandsche gemeente bedraagt 5852 inwoners

aantal inwoners

aantal gemeenten

Uit het in tabel IV vermelde gemiddelde aantal inwoners dat thans voor 1 tandarts werk geeft zou dus volgen, dat gemiddeld in elke drie gemeenten één tandarts gevestigd zou moeten zijn.

Toetsen we deze verhouding aan de uitkomsten van onderstaande tabel V, dan blijkt opnieuw, dat ten onzent van tandheelkundige overbevolking voorshands geen sprake is.

Zooals ook op dit lijstje in 't oog valt, zijn de provincies Noord-Brabant en Limburg verreweg het slechtst bedeed, terwijl Groningen, Drente en Zeeland ook beneden het gemiddelde blijven; Overijssel onderscheidt zich het gunstigst met een verhouding van 1 : 9 resp. 1 : 8.

Het loont de moeite eens na te gaan, welke uitbreiding het aantal plaatsen van vestiging nog kan ondergaan, wanneer de provincie naar de maatstaf van 1 tandarts per 15825 inwoners zou zijn bezet. Daarvoor is een ietwat omslachtiger berekening noodig. Het gemiddeld zielental der gemeente, bovengenoemd, wordt onevenredig sterk beïnvloed door de groote steden, zoodat het een overdreven voorstelling geeft van den omvang der plattelandsgemeenten. Om voor elke provincie een vrij zuiver gemiddelde te krijgen, laten we de plaatsen boven 10000 inwoners, waar

één of meer tandartsen gevestigd zijn, buiten beschouwing en trekken haar totaal zielental af van dat der geheele provincie. Deelen we dan het resteerende bedrag door het aantal gemeenten der provincie, verminderd met dat der gemeenten, die geëlimineerd zijn, dan krijgen we het gemiddelde der gemeenten zonder tandheelkundige hulp. Dat getal, gedeeld op 15825, geeft het aantal gemeenten, die tezamen werk opleveren voor een tandheelkundige praktijk, in één er van gevestigd. Door deeling van dat aantal op het totaal der gemeenten zonder tandarts, krijgen we dan het cijfer dat aanduidt met hoeveel gemeenten het aantal plaatsen van vestiging kan worden uitgebreid zonder dat voor tandheelkundige overbevolking behoeft te worden gevreesd.

Onderwerpen wij het corps practiseerende tandheelkundigen aan een ontleding in verband met de categorieën waaruit het is samengesteld, dan blijkt dat het bestaat uit 378 tandartsen en 38 medici.

Over de groote steden zijn zij als volgt verdeeld:

	Tandartsen.	Medici.
Amsterdam	88	7
Den Haag	51	14
Rotterdam	28	4
Utrecht	20	1
Arnhem	15	1
Haarlem	13	2
Groningen	10	2
Leiden	7	1
Nijmegen	6	1
Dordrecht	5	1
elders	—	4

De groote steden (Den Haag, Amsterdam en Rotterdam) schijnen bij voorkeur door de medici uitverkoren te

worden, met name Den Haag, dat ondanks zijn geringer aantal tandheekkundigen, het dubbele van Amsterdam aanwijst

De liefde voor buitenlandsche titels laat zich afmeten naar het aantal buitenlands gegraduateerden. De D.D.S.-titel werd behaald door 36 tandheekkundigen, D. M. D. kunnen zich 2, Dr. Med. Dent. 3 zich noemen. Totaal dus 41 of 10°/_o. 4 Collega's zijn tevens dentiste, 1 tandlaege, 3 apotheker, 1 Dr. med., 1 arzt en 1 ingenieur.

Het aantal D.D.S.ers bedraagt in Amsterdam 11, in den Haag 11 en in Rotterdam 4; resp. 12, 17 en 14°/_o.

In welke mate het vrouwelijk element in ons vak vertegenwoordigd is, leert tabel VII. Dat de groote steden bij voorkeur als plaats van vestiging gekozen worden, ligt in den aard van het feit, dat de vraag naar vrouwelijke hulp daar het grootst is. Amsterdam spant wel de feministische kroon met een sterkte van 15 vrouwelijke tandartsen of 16°/_o van het totaal. Voor den Haag bedraagt haar aantal 4 of 6,1^o/_o, voor Rotterdam 4 of 12,5^o/_o, voor Utrecht 2 of 9,5^o/_o. Voor 't overige zijn zij in 27 plaatsen vertegenwoordigd en in alle provincies, behalve Limburg. In Noord-Holland practiseeren 22, in Zuid-Holland 11, Utrecht 5, Gelderland 7, Overijssel 3, Friesland 4, Groningen 2, Drente 1, Noord-Brabant 1, en in Zeeland 1. (tabel VIII) Vrouwelijke artsen, die de tandheekkunst tot haar specialiteit hebben gemaakt, kennen wij in ons land nog niet.

In tegenstelling met de verwachting vertoont het percentage vrouwelijke tandartsen in den loop der laatste 10 jaar geen stijging. In 1904 bedroeg haar aantal 13, in 1909, 25 en in 1919, 54; terwijl de toename van het totaal aantal tandheekkundigen loopt van resp. 195 tot 162 en 415. Haar percentage bedraagt dus 7°/_o, 15°/_o en 13°/_o.

Gelijk ons allen uit persoonlijke aanschouwing bekend is, blijft de tandheekkundige coëductie niet zonder invloed op andere dan collegiale gevoelens. Ook langs rekenkunsten weg laat zich zulks vaststellen. Ons vak telt n. l.

15 tandheelkundige echtparen, waarvan 13 samen practi-
seeren, terwijl 2 blijkbaar practijk en huishouding onver-
eenigbaar bevonden. Telt men bij de 55 practiseerende
vrouwelijke collega's de 13 niet-practiseerende op, dan
blijkt dus, dat van die 68 dames 22,4 % in de studie der
tandheelkunst naast bevrediging van hun zucht naar kennis
ook het huwelijksgeeluk hebben gevonden!

Ook wat de ontwikkeling van het vereenigingsleven be-
treft loont het de moeite, dit onder enkele cijfers te brengen.
Allereerst »de Maatschappij«. Haar aantal leden bedraagt
283 of 68,2 %. Over de verschillende afdeelingen gespeci-
ficeerd, krijgen we het volgende staatje:

Afdeeling.	Aantal tandartsen.	Aantal leden.	Percentage dat lid is
Noord-Holland	42	33	79%
Amsterdam	95	61	65%
Zuid-Holland	129	74	59%
Utrecht	28	26*)	93%
Gelderland	41	26	64%
Overijssel	17	13	76%
Noord-Nederland	33	26	79%
Zuid-Nederland	30	21	70%

Beneden het gemiddelde blijven dus Zuid-Holland (vrij sterk) Gelderland en Amsterdam.

Het totaal aantal leden (in het land) van het Tandheelk. Genootschap bedraagt 65. Negeert men het onderscheid in gewone en buitengewone leden en trekt daarvan het niet-practiseerende aantal af (7), dan zijn dus 58 of 11,5% der practiseerende tandheelkundigen lid.

Van de Vereeniging van Ned. Tandartsen is het aantal leden 174 of 42%. Beschouwen we nu de 3 vereenigingen in onderling verband, dan blijkt, dat lid zijn van: de Maatschappij en de Ver. v. Ned. Tandartsen 153 de Maatschappij en het Ned. Tandh. Genootschap 31 het Ned. Tandheelk. Gen. en de Ver. v. Ned.

Tandartsen 2*)

*) Onder aftrek van twee niet-practiseerende leden.

de Maatschappij, de Vereen. en het Genootschap	32 of 8 ^o / _o
de Maatschappij alléén	95
de Ver. v. Ned. Tandartsen »	19
het Genootschap »	2**)
terwijl van elk lidmaatschap zich onthouden .	125 of 30 ^o / _o

Gaan we ook nog de vereenigingszin bij de plaatselijke vereenigingen na, dan blijken lid te zijn van :

	Aantal tand- artsen ter plaatse	percentage dat lid is.
de Haagsche Tandheelk. Vereeniging	40	65
de Rotterdamsche »	18	32
de Arnheemsche »	10	16
de Haarlemsche »	14	15
		61 ^o / _o
		56 ^o / _o
		62 ^o / _o
		93 ^o / _o

Onze »Maatschappij« kenmerkt zich, gelijk ieder weet, door een intensief en extensief vereenigingsleven. Dit blijkt ook alweer uit de cijfers. Ziehier. Voor haar gewone levensverrichtingen zorgen 1 Hoofdbestuur en 8 afdeelingsbesturen, voor de buitengewone 8 speciale commissies. In totaal dus 17 colleges. Het aantal bestuursfuncties bedraagt 69, dat der commissies 48. In totaal dus 117 baantjes voor 283 leden!! Hetgeen zeggen wil dat onder elke 5 leden 2 functies verdeeld zijn. Zoo gelijkelijk is dit echter niet geschied, want een nieuw optelsommetje doet zien, dat die 117 eereposten door slechts 70 personen worden bekleed, waarbij nog komen 10 plaatsvervangers. Waaruit echter nog steeds volgt, dat van elke 4 leden één op het gestoelte der eere is verheven. En niet slechts éénmaal; in het minst niet. Eén onzer collega's is dat 7-voudig overkomen, 't welk inderdaad een record is. Op hem volgt een ander met 4, daarna 7 met 3 onderscheidingen, enz.

En hiermede is het onderwerp tot op het laatste cijfer uitgeput.

P. H. BUISMAN.

*) benevens 1 eereid van beide vereenigingen.

***) benevens 1 eereid.

TABEL I

aangevende het aantal tandartsen en mondspecialisten in
de verschillende plaatsen, naar de provincie gerangschikt.

PLAATSNAAM.	Aantal inwoners.	Aantal tand- artsen	Aantal inwoners per tandarts.	Aantal tandartsen			in 1904	
				in 1918	in 1917	10 jaar ge- leden.		
NOORD-HOLLAND	Alkmaar	22687	1 (+1)	22687	2 (+1)	2 (+1)	2	2
	Amsterdam	644221	95	6784	84	87	60	53
	Beverwijk	7350	1	7305	—	1	—	—
	Bloemendaal	9306	2	4653	1	1	—	—
	Bussum	16694	4	4174	4	2	—	—
	Haarlem	73307	15	4887	16	14	9	6
	Den Helder	30264	4	7566	4	3	2	2
	Hilversum	35260	6	5875	5	5	3	1
	Hoorn	11207	2	5604	2	2	1	1
	Naarden	4813	1	4813	1	1	1	1
	Schagen	3323	2	1662	2	1	1	—
Weesp	7745	2	3873	1	1	—	—	
Zaandam	27591	3	9177	3	3	2	1	
ZUID-HOLLAND	Alphen a/d Rijn	7225	2	3613	2	2	—	—
	Delft	36680	3	12340	3	3	2	1
	Dordrecht	51684	6	8612	6	6	4	3
	Gorinchem	12492	3	4164	3	3	2	2
	Gouda	26162	3	8721	3	3	1	1
	's Gravenhage	347384	65	5360	60	60	44	30
	Hellevoetsluis	3680	1	3680	1	1	—	—
	Leiden	60266	8 (+1)	7533	6 (+1)	6	5	5
	Rotterdam	501423	32	15699	32	29	28	20
	Rijswijk	7869	3	2623	2	1	—	—
UTRECHT	Schiedam	37613	1 (+1)	37613	1 (+1)	1 (+1)	2	1
	Vlaardingingen	24155	1 (+1)	24155	—	—	1	—
	Voorburg	6816	1	6816	1	1	—	—
	Amersfoort	26576	5	5315	5	4	2	2
GELDERLAND	Baarn	9812	1	9812	1	1	1	—
	Utrecht	136403	21	6495	22	21	17	12
	Zeist	15526	2	7763	2	3	—	—
	Apeldoorn	42584	4	10646	4	4	3	2
GELDERLAND	Arnhem	68624	16	4289	14	13	10	8
	Dieren	—	1	—	1	1	—	—
	Doetinchem	6581	1	6581	1	1	1	1
	Groenlo	3368	1	3368	1	1	—	—
	Lochem	5236	1	5236	1	1	—	—
	Nijmegen	64700	7	9243	7	6	5	4
	Tiel	11519	3	3840	3	3	1	1
	Wageningen	10837	1	10837	1	1	1	1
	Winterswijk	15204	1	15204	1	1	—	—
	Zutphen	18530	5	3706	5	6	3	2
Transp.		327 (+4)		314 (+3)	306 (+2)	214	163	

(+1) Duidt aan, dat naast het aantal gevestigde tandartsen nog door een tandarts uit een ander plaats zitdag wordt gehouden.

TABEL I (vervolg)

PLAATSNAAM.	Aantal inwoners.	Aantal tand- artsen	Aantal inwoners per tandarts.	Aantal tandartsen			in 1904
				in 1918	in 1917	10 jaar ge- leden.	
Transp.		327 (+4)		314 (+3)	306 (+2)	214	163
OVERIJSEL							
Almelo	23920	2	11960	2	2	1	—
Deventer	31302	4	7823	4	4	2	2
Enschede	40892	3	13631	2	2	2	1
Hengelo	24536	1	24536	1	1	1	—
Kampen	20414	1	20414	1	1	1	1
Steenwijk	6454	3 (+1)	2151	2 (+1)	—	—	—
Zwolle	34649	3	11549	3	3	4	3
FRIESLAND							
Drachten	8900	1	8900	1	1	—	—
Heerenveen	5400	1	5400	2	2	—	—
Leeuwarden	40875	8 (+2)	5109	8 (+2)	8 (+2)	5	3
Sneek	13653	3 (+1)	4551	2 (+1)	2 (+1)	1	—
GRONINGEN							
Groningen	87377	12	7281	12	11	9	8
Veendam	12937	2	6469	2	1	—	—
Winschoten	12438	2	6219	2	2	2	1
DRENTE							
Assen	15401	4	3850	3	3	2	—
Meppel	11641	1	11641	1	1	1	1
NOORD-BRABANT							
Bergen op Zoom	18823	1	18823	1	1	2	1
Breda	28409	4	6602	5	5	4	2
Eindhoven	22264	2	11132	2	2	—	—
's Hertogenbosch	37266	4	9317	4	5	4	2
Roosendaal	20365	1 (+1)	20365	1 (+1)	(+1)	—	—
Tilburg	58139	2	29070	3	3	2	1
ZEELAND							
Goes	7724	1 (+1)	7724	1	1	—	—
Middelburg	18509	2	9255	2	2	3	3
Oostburg	2435	1 (+1)	2435	1 (+1)	(+)	—	—
Terneuzen	9650	1	9650	1	1	—	—
Vlissingen	21679	2	10840	2	1	(1)	—
Zierikzee	6984	1	6984	1	1	—	—
LIMBURG							
Heerlen	21384	2	10692	1	1	—	—
Maastricht	39851	3	13284	3	3	1	2
Roermond	14855	1	14855	1	1	1	1
Venlo	20635	1 (+1)	20635	1 (+1)	1 (+1)	(1)	—
73 plaatsen van vestiging		416		391	378	262	195

TABEL II

Tabel II, aangevende het aantal inwoners per tandarts in steden met méér dan 50000 inwoners.

STAD.	Aantal inwoners per tandarts.	Totaal aantal zielen.
1 Arnhem	4289	68600
2 Haarlem	4887	73800
3 's Gravenhage	5360	347400
4 Utrecht	6495	136400
5 Amsterdam	6781	644200
6 Groningen	7281	87400
7 Leiden	7533	60800
8 Dordrecht	8612	51700
9 Nijmegen	9243	64700
10 Rotterdam	15699	501400
11 Tilburg	29070	58100
Gemiddeld	9635	

TABEL III

Tabel III, aangevende het aantal inwoners per tandarts voor plaatsen met 20 tot 50 duizend zielen.

Steden met 20 tot 50 duizend zielen.	Totaal aantal inwoners.	Aantal inwoners per tandarts.
1 Leeuwarden*	40900	5109
2 Amersfoort	26600	5315
3 Hilversum	35000	5875
4 Breda	28400	6602
5 Den Helder	30800	7506
6 Deventer	31300	7823
7 Gouda	26200	8721
8 Zaandam	27600	9177
9 's Hertogenbosch	37800	9317
10 Apeldoorn	42600	10646
11 Heerlen	21400	10692
12 Vlissingen	21700	10840
13 Eindhoven	22300	11132
14 Zwolle	34600	11549
15 Almelo	23900	11960
16 Delft	36700	12340
17 Maastricht	39800	13248
18 Enschedé	40900	13638
19 Roosendaal*	20400	20365
20 Kampen	20400	20414
21 Alkmaar*	22700	22687
22 Vlaardingen*	24200	24155
23 Hengelo	24500	24586
24 Schiedam*	37600	37613

* De zittag-houdende tandarts is bij de berekening buiten beschouwing gelaten.

TABEL IV

PROVINCIE.	Aantal inwoners.	Aantal plaatsen van vestiging.	Aantal plaatsen zitdag.	Aantal tandartsen.	Aantal inwoners per tandarts.
Noord-Holland ..	1244499	13	6	137	9151
Zuid-Holland . . .	1599164	13	5	129	12397
Gelderland	707897	11	4	41	17266
Utrecht	320913	4	—	28	11461
Overijssel	426010	7	1	17	25060
Friesland	380526	4	2	13	29271
Groningen	355154	3	2	16	23677
Drente	196505	2	2	5	39301
Noord-Brabant ..	699838	6	1	14	49983
Zeeland	243698	6	1	8	30463
Limburg	409022	4	—	8	51128
Het geheele land..	6583226	73	24	416	15825

TABEL V

PROVINCIE.	Aantal gemeenten.	Aantal plaatsen van vestiging.	Idem met zitdag.	Totaal van beiden.	Verhouding aantal plaatsen van vestiging tot aantal gemeenten.	Idem samen van vestiging en zitdag tot totaal aantal gemeenten.
Noord-Holland.	133	13	6	19	1: 10	1: 7
Zuid-Holland ..	188	13	4	17	1: 14	1: 11
Utrecht	73	4	—	4	1: 18	1: 18
Gelderland	116	11	4	15	1: 12	1: 8
Friesland.	43	4	2	6	1: 11	1: 7
Groningen	58	3	2	5	1: 19	1: 12
Drente	34	2	2	4	1: 17	1: 9
Overijssel	61	7	1	8	1: 9	1: 8
Noord-Brabant ..	185	6	1	7	1: 31	1: 26
Zeeland	111	6	1	7	1: 19	1: 16
Limburg	123	4	—	4	1: 31	1: 31
Het geheele land	1125	73	24	97	1: 15	1: 12

Tabel V aangevende de verhouding van het aantal gemeenten, tot dat waar één of meer tandartsen gevestigd zijn of zitdag houden.

TABEL VI.

Tabel VI aangevende het aantal gemeenten, dat nog plaats biedt voor vestiging.

PROVINCIE.	Totaal zielental der gemeenten zonder tand- heelkundige hulp. *)	Aantal ge- meenten met min- der dan 10.000 in- woners. *)	Gemid- deld zielental per ge- meente.	Aantal ge- meenten per tandarts.	Aantal gemeenten waar zich nog een tandarts zou kunnen vestigen.
Noord-Holland ..	367049	124	2960	6	19
Zuid-Holland . . .	501300	179	2800	6	27
Utrecht	142408	70	2034	8	8
Gelderland	476079	109	4368	4	23
Overijssel	251297	54	4569	3½	14
Friesland	325998	41	7951	2	18
Groningen	242402	55	4407	4	14
Drente	169464	32	5135	3	11
Noord-Brabant ..	514572	179	2874	6	30
Zeeland	203510	109	1885	9	8
Limburg	312297	119	2624	6	20
Het geheele land.	3506376	1071			192

Uit bovenstaande tabel blijkt ons, dat naar de bestaande verhouding van 1 tandarts op \pm 16000 inwoners, nog ongeveer 200 tandartsen emplooi kunnen vinden buiten de plaatsen, die reeds van tandheelkundige hulp zijn voorzien en waarvan er bovendien verscheidene zijn, die aan vermeerdering van het aantal tandartsen groote behoefte hebben.

*) In deze berekening zijn gemeenten met minder dan 10000 zielen, waar één of meer tandartsen gevestigd zijn niet meegeteld, daar het aantal inwoners per tandarts te sterk afwijkt van het gemiddelde. Die plaatsen zijn tot het platteland gerekend. Naderhand is dit aantal afgetrokken van de getallen geplaatst in de laatste kolom.

TABEL VII

Tabel aangevende de plaatsen waar vrouwelijke tandartsen gevestigd zijn en hare verhouding in aantal tegenover de mannelijke.

Plaatsen waar vrouwelijke tandartsen praktiseeren.	Aantal vrouwel.	Aantal mannel.	Aantal vrouwelijke	
			in 1909.	in 1905.
Amsterdam	15	80	8	5
Bloemendaal	1	1	—	—
Haarlem	2	13	1	—
den Helder	2	2	—	—
Hilversum	1	5	1	—
Schagen	1	1	—	—
Alphen a/d. Rijn . .	1	1	—	—
Dordrecht	1	5	1	—
's Gravenhage . . .	4	61	3	2
Leiden	1	7	—	—
Rotterdam	4	28	2	2
Amersfoort	2	3	—	—
Utrecht	2	19	2	1
Zeist	1	1	—	—
Apeldoorn	1	3	—	—
Arnhem	3	13	1	1
Tiel	1	2	—	—
Zutfen	2	3	1	1
Deventer	1	3	—	—
Enschede	1	2	—	—
Steenwijk	1	2	—	—
Leeuwarden	2	6	1	—
Sneek	2	1	—	—
Groningen	1	11	—	—
Veendam	1	1	—	—
Assen	1	3	—	—
Breda	1	3	1	—
Oostburg	1	—	—	—
elders	—	—	3	1
Totaal	55	—	25	13

TABEL VIII

Tabel VIII, aangevende de verdeeling van het aantal gevestigde vrouwelijke tandartsen over de verschillende provincies.

PROVINCIE.	Aantal vrouwelijke tandartsen.	Aantal mannelijke tandartsen.	Aantal plaatsen van vestiging.	Idem met vrouwelijke tandartsen.
1 Noord-Holland ..	22	115	13	6
2 Zuid-Holland	11	118	13	5
3 Gelderland	7	34	11	4
4 Utrecht	5	23	4	3
5 Friesland	4	9	4	2
6 Overijssel	3	14	7	3
7 Drente	1	4	2	1
8 Zeeland	1	7	6	1
9 Groningen	2	14	3	1
10 Noord-Brabant. . .	1	3	6	1
11 Limburg	—	8	4	—

Tabel VIII, aangevende de verdeeling van het aantal gevestigde vrouwelijke tandartsen over de verschillende provincies.